

GÜRCİSTAN'DAKİ SİYASİ KRİZİN ARKA PLANI

Mokhmad Akhiyadov

İNSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Akhiyadov, Mokhmad. "Gürcistan'daki Siyasi Krizin Arka Planı", İNSAMER, 11.07.2019.

 Analiz

Gürcistan'da 20 Haziran 2019 tarihinde başlayan hükümet karşıtı protestolar, daha önce ülke tarihinde yaşanan gösterilerden ayırt edici bir özelliğe sahip. Önceki protestolar genellikle muhalif siyasetçilerin inisiyatifiyle ortaya çıkarken, bu sefer gösterileri başlatanlar sivil toplum temsilcileri ve gençler oldu.

Bilindiği gibi 20 Haziran'da Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te 26. Ortodoks Parlamentolar Arası Genel Asamblesi yapıldı. Asamblenin ikinci oturumunda, Rusya heyetinde yer alan Rus Komünist Partisi üyesi ve Rusya Devlet Duması milletvekili Sergey Gavrilov'un Gürcistan Parlamentosu Başkanı'nın koltuğuna oturup Rusça konuşma yapması bir hayli tepki çekti. Ufak çaplı gösteriler şeklinde gelişen tepkiler, muhalif partilerin de olaylara dâhil olmasıyla birlikte hükümet karşıtı protestolara dönüştü. Protestoculara müdahale eden emniyet güçleri, parlamento binasına girmeye çalışan

göstericilere karşı göz yaşartıcı gaz ve plastik mermi kullandı ve 300'den fazla kişiyi gözaltına aldı. Yaşanan arbedede 80'i polis memuru olmak üzere toplam 240 kişi yaralandı.

Göstericiler, protestoları sonlandırmak için hükümetten üç şartın yerine getirilmesini talep etti. Emniyet güçlerinin kendilerini dağıtmak için orantısız güç kullandığını savunan protestocular, başta İçişleri Bakanı Georgi Gahari'nin istifası ve suçlu olan polislerin yargılanması olmak üzere, gözaltına alınan herkesin serbest bırakılmasını ve genel seçim sisteminde değişiklik yapılmasını istedi.

Protestoların ertesi gün de süreceğinin anlaşılması üzerine, Azerbaycan'daki resmî ziyaretini yarıda keserek Gürcistan'a dönmek zorunda kalan Meclis Başkanı İrakli Kobahidze, 21 Haziran'da istifa ettiğini açıkladı. Aynı gün, gözaltına alınan göstericiler de serbest bırakıldı.

İNSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İktidardaki Gürcü Hayali Partisi (GHP) Başkanı Bidzina İvanişvili de düzenlediği basın toplantısında, 2020'deki genel seçimlerin çoğunluk sistemi yerine nispi temsil sistemine göre yapılacağını duyurdu. Ayrıca seçimde baraj sisteminin de kaldırılmasına karar verdiklerini açıklayan İvanişvili, barajın sadece 2020 yılı için kaldırılacağını ve 2025'teki seçimlerde yine eskisi gibi %5 barajının uygulanacağını belirtti. Protestocular ise İçişleri Bakanı Georgi Gahari istifa etmediği sürece gösterileri sonlandırmayacaklarını bildirdiler.

Tiflis'teki protestoların Rusya karşıtı gösteriler olarak başlaması, bölge uzmanlarının söz konusu meseleye genellikle sadece uluslararası boyutu açısından yaklaşmalarına neden olmakta. Ancak bu noktada ülkenin iç dinamikleri boyutunun da gözden kaçırılmaması önem arz ediyor. Dolayısıyla Gürcistan'daki siyasi krizi, ülkede mevcut iktidarla muhalefet arasında devam eden güç mücadelesi ve Rusya-Gürcistan ilişkileri olmak üzere iki açıdan ele almak gerekiyor.

Gürcistan İç Siyasetindeki Güç Mücadelesi

Gürcistan'da aniden patlak veren siyasi kriz, Bidzina İvanişvili'nin partisi GHP'nin iktidarda kalmasını sağlayan; İvanişvili iktidarının kendi halkına "el kaldırmayan" bir iktidar olduğu ve Rusya ile ilişkilerin normalleştirilmesinde eşi benzeri görülmemiş başarılar elde ettiği şeklindeki iki efsanenin sonunu getirdi.

Emniyet güçlerinin 20 Haziran gecesi Tiflis sokaklarına çıkan göstericilere karşı orantısız güç kullanması, İvanişvili iktidarı açısından çok önemli bir kırılma noktası oldu. Her ne kadar rejim kendini, 2003-2012 döneminde ülkeyi yöneten Mihail Saakaşvili iktidarından daha "insancıl" olarak konumlandırırsa da son yaşanan protestolarda 240 kişinin yaralanması, halkın İvanişvili iktidarına inancını ciddi şekilde sarstı. Çünkü daha önce ülkenin bağımsızlık günü olarak kabul edilen 9 Nisan 1989 tarihinde, yapılan barışçıl bir gösteriye Sovyet askerî birliklerinin müdahalesi sonucu 21 kişinin hayatı kaybetmesi, Gürcü halkında gösterilerin dağıtılması ile

ilgili çok hassas bir tutumun gelişmesine neden olmuş durumda. Nitekim 2007 ve 2011 yıllarında hükümet karşıtı gösterilerin sert bir şekilde dağıtılması da Şaakaşvili'nin Birleşik Ulusal Hareketi Partisi'nin (BUHP) 2012'deki parlamento seçimlerini kaybetmesinin en önemli nedenlerinden biri olarak gösteriliyor.

Bu defa da güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanması, Rusya karşıtı olarak başlayan protestoların hükümet karşıtı olaylara dönüşmesine yol açtı. Peki, mevcut hükümet neden siyasi intihar anlamına gelen bu adımı atmaya karar verdi? İçişleri Bakanlığı'nın ve Gürcistan Başsavcılığı'nın yaptığı açıklamalara göre, 20 Haziran gecesi yaşanan olaylar, muhalif partilerin önderliğinde ortaya çıkan bir darbe girişimiydi ve dolayısıyla önüne geçmek için sert gücün kullanılması gerekiyordu. Ancak bu iddianın güvenilirliği ertesi gün, muhalif partilerin hiçbir müdahalesi olmadan sokaktaki protestocu sayısının artması ile ortadan kalkmış oldu.

Bidzina İvanişvili, 2011 yılında Saakaşvili'nin muhalifi olarak siyasete atıldığında ilk vaadi, yıllar önce bozulan Gürcistan-Rusya ilişkilerini düzeltmekti; ayrıca Gürcistan'ın NATO ve Avrupa Birliği üyelikleri için mücadele etmeyi de temel hedefleri olarak açıklamıştı. Ancak son dönemde yaşananlar ve patlak veren protestolar, Gürcistan halkının 2012'de iktidara geldiğinden beri, tabiri caizse "bir koltukta iki karpuz taşıma" olarak tanımlanabilecek bir politika takip eden İvanişvili iktidarına olan güvenini yitirmeye başladığını gösteriyor. Öyle ki, geçen Mayıs ayında yapılan bir anket, ülkenin yanlış yönde ilerlediğini düşünenlerin oranının %46'ya ulaştığını ortaya koyuyor.

İktidardaki GHP'nin halk nezdindeki itibarını yitirmeye başladığı, Kasım 2018'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde de görülmüştü. İlk turda muhalefetin adayı Grigol Vaşadze, GHP'nin adayı Salome Zurabişvili ile neredeyse aynı oyu (%40) aldı. Ancak ikinci turda GHP'nin elindeki bütün idari ve finansal kaynakların seferber edilmesiyle Zurabişvili, seçimleri kazandı. Aynı şekilde 19 Mayıs'ta yapılan belediye seçimleri de, GHP tüm

ilçelerde seçimi kazanmasına rağmen, halktaki memnuniyetsizliğin arttığını gösterdi. Böylece İvanişvili'nin ülkedeki bütün gücü elinde toplaması ve muhalefetin devlet yönetimine katılım kanallarını tamamen kapatmış olması, toplumda saatli bomba etkisi yarattı. Ayrıca Saakaşvili dönemi ile karşılaştırıldığında, İvanişvili döneminde ekonomik büyümenin gerilemeye başlaması ve ülkedeki suç oranının artması da halkın mevcut iktidarın politikalarını sorgulamasına sebep oldu.

Bu çerçevede 20 Haziran'da Rusya karşıtı bir halk hareketi olarak fitili ateşlenen protestolara muhalif partilerin de dâhil olmasıyla ülkede hükümet karşıtı gösteriler başlamış oldu. Bu bağlamda BUHP da dâhil olmak üzere muhalefet, halktaki memnuniyetsizliği kullanarak iktidara karşı güç mücadelesine girişti.

Daha önce belirtildiği gibi İvanişvili, halkı yatıştırmak için, protestocuların öne sürdüğü şartlardan biri olan genel seçim sisteminde değişiklik yapılması talebini kabul etti. Buna göre 2020'deki genel seçimler çoğunluk sistemi yerine nispi temsil sistemine göre yapılacak. Ancak bundan daha da önemlisi, %5 olan seçim barajının kaldırılmış olması. Halktan böyle bir talep gelmemesine rağmen seçim barajının kaldırılması, İvanişvili iktidarının muhalif partilere karşı izlediği stratejinin bir parçası olarak değerlendiriliyor. Zira birçok muhalefet partisinin bir araya gelerek büyük bir ittifak oluşturduğu BUHP'ü zayıflatmak için barajın kaldırıldığı anlaşılıyor; böylece muhalefet partileri BUHP ile iş birliği yapma gereği duymayacak ve bağımsız olarak seçimlere katılabilecek.

2008 Sonrası Gürcistan-Rusya İlişkileri

2008'de patlak veren "5 Günlük Savaş"ın ardından Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız devletler olarak tanıması neticesinde Gürcistan, Rusya ile olan bütün diplomatik ilişkilerini kesti ve Bağımsız Devletler Topluluğu örgütünden ayrıldı. Rusya ise o dönemde Gürcistan cumhurbaşkanı olan

Saakaşvili'yi istenmeyen kişi (*persona non grata*) ilan etti.

2012'deki parlamento seçimlerinin ardından Gürcistan siyasetinde önemli değişimler meydana geldi. O dönemde ülkede iktidar için mücadele eden iki güç vardı: Saakaşvili öncülüğündeki BUHP ve ülkenin en zengin kişisi olan İvanişvili liderliğindeki muhalefet koalisyonu GHP. Sonuç olarak Saakaşvili'nin Rusya yanlısı olmakla suçladığı İvanişvili'nin partisi seçimleri kazandı.

Seçimlerin ardından Gürcistan Başsavcılığı Saakaşvili'yi devlet bütçesinden zimmetine para geçirmekle suçladı ve hakkında dava açtı. Bunu, siyasi baskı ve Gürcistan'daki Moskova yanlısı güçlerin intikamı olarak tanımlayan Saakaşvili, Ukrayna'ya kaçtı.

1990'larda uzun süre Rusya'da yaşamış ve servetinin büyük bir kısmını orada kazanmış bir milyarder olan Bidzina İvanişvili, 2012 yılında hükümetin başına geçti. Kısa süre sonra başbakanlık görevinden ayrılrsa da o dönemden bu yana partisi aracılığıyla ülkedeki iktidarı elinde tutmaya devam ediyor. Geçtiğimiz yedi yılda Gürcistan'da birkaç defa cumhurbaşkanı ve başbakan değişti, buna paralel olarak parlamentodaki güç dengesi de değişti, ancak İvanişvili her seferinde ülke yönetimindeki etkisini korumayı başardı.

Abhazya ve Güney Osetya'daki savaşı da Saakaşvili'nin provokasyonu olarak nitelendiren İvanişvili, bu süreçte Rusya-Gürcistan ilişkilerini yeniden rayına oturtmak için bir hayli çaba gösterdi. İzlenen bu politika sayesinde de son yıllarda iki ülke arasında yakın ticari ilişkiler kuruldu. 2014 yılında, Rusya ile Gürcistan arasında düzenli uçak seferleri yeniden başlatıldı. 2015'te ise Rusya, Gürcistan vatandaşlarına vize vermeyi kolaylaştırdı. 2012-2017 arasında Gürcistan'ın Rusya'ya ihracatı %900 arttı. Gürcü şarabının ana ithalatçısı konumundaki Rusya'nın 2018 yılında yaklaşık 54 milyon şişe şarap ithal ettiği belirtiliyor. Bu rakam, Gürcistan'da üretilen şarabın üçte ikisine tekabül ediyor. 2018'e gelindiğinde

iki ülke arasındaki ticaret hacmi 1,35 milyar dolara ulaştı. Bugün Rusya, Türkiye'den sonra Gürcistan'ın en büyük ikinci ticaret ortağı konumunda.

Enerji konusu da Rusya-Gürcistan ilişkilerini etkileyen bir diğer unsur. Zira Ermenistan'a ulaşan Rus doğal gazı Gürcistan üzerinden geçiyor. Gürcistan, transit ücreti olarak uzun süre doğal gazın %10'unu aldı. 2016'dan itibaren ise Rusya, geçiş ücreti olarak para ödemeye başladı. Bu ilişkiler bağlamında 2019 yılının başında Gürcistan Ekonomi Bakanı Georgiy Kobuliya, doğal gaz temini için Rus *Gazprom* firması ile görüşmeler sürdürdüklerini duyurdu. Bu açıklamanın ardından hükümet, izlediği politikanın ülkeyi ekonomi ve enerji alanında Rusya'ya bağımlı hâle getirdiğini öne süren muhalefet tarafından yoğun eleştirilere maruz kaldı.

Ne var ki ticari ilişkilerinde bu kadar olumlu gelişmeler kaydeden Gürcistan ve Rusya, siyasi ilişkilerinde bir adım olsun ilerleme kaydedemedi. Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsız devletler olduğu konusunda ısrar eden Rusya'nın bu tezine karşın Gürcistan, Rusya'yı topraklarının %20'sini işgal etmekle suçluyor ve bu politikasından vazgeçmedikçe Moskova ile Tiflis arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulmasının mümkün olmadığını savunuyor. Bu sorunla ilgili Rusya ve Gürcistan arasındaki müzakereler, iki ülkenin dışişleri bakanları yardımcılarını düzeyinde devam ediyor.

Tiflis'teki protestoları "Rus karşıtı provokasyon" olarak tanımlayan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, geçtiğimiz günlerde Gürcistan ile olan uçak seferlerini 8 Temmuz 2019 tarihi itibarıyla durduran kararnameyi imzaladı. Moskova'nın bu kararının Gürcistan

ekonomisine yıllık maliyetinin 710 milyon dolar olacağı belirtiliyor. Bu ise, Gürcistan'ın gayrisafi yurt içi hasılasının yaklaşık %5'ine tekabül ediyor.

Sonuç

Gürcistan'da 20 Haziran'da patlak veren Rusya karşıtı protestolara katılanların çoğunluğunu gençlerin oluşturması şaşırtıcı değil. Zira günümüz Gürcü gençliğinin önemli bir kısmı -önceki nesilden farklı olarak- Rusya'ya karşı yakınlık duymuyor ve Rusya'yı işgalci bir devlet olarak görüyor. Gürcistan'daki en popüler siyasi slogan olan bu söylem, ülkedeki iki nesil arasındaki en temel farklardan biri; bir diğer farklılık ise, genç neslin Sovyet dönemiyle ilgili hiçbir tecrübesinin olmaması. Dolayısıyla Moskova'nın bölgede izlediği politika (Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanınması), gençleri Rusya'dan daha da uzaklaştırmış durumda.

Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, Tiflis'teki protestoların Rusya'nın bölgede takip ettiği politikanın bir sonucu olarak okunması, doğru olmakla birlikte eksik; çünkü Bidzina İvanişvili iktidarının ülkede uyguladığı politikalar ve Rusya ile ilişkilerinde takip ettiği strateji de halkın sokağa çıkma nedenleri arasında.

Ayrıca Moskova açısından Gürcistan yöneticileri arasında son yıllarda Rusya'ya en yakın isim olan İvanişvili aleyhine başlayan protestolar en son arzu edilecek şey olmasına rağmen Gürcistan toplumunda gittikçe yükselen Rusya karşıtlığı ve bir sonraki seçimlerde İvanişvili'nin partisi GHP'nin parlamentodaki çoğunluğu kaybetme ihtimalinin yüksek olması, Rusya'nın da İvanişvili'den umut kesmesine neden olmuş görünmekte.